

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH - ANEKS

WYMIANA PODŁOGI DREWNIANEJ W KOŚCIELE
PW. ŚW. WAWRZYŃCA W MĄCZNIKACH

ars ET restauro Ewa Tymcik
ul. T. Seweryna 3A/47
30-632 Kraków

Parafia Rzymskokatolicka
p.w. św. Wawrzyńca
Mączniki 19, 63-000 Środa Wlkp.
tel. 502 560 956

ks. Michał Lewandowski

Proboszcz

Oświadczam zgodność
z oryginałem

24. II 2024

Kraków, luty 2024 r.

ars ET restauro EWA TYMCIK
30-632 Kraków, ul. T. Seweryna 3A/47
REGON 120169068 NIP 679-190-23-04
Tel. +48 606 241 564

KARTA TYTUŁOWA

I A. IDENTYFIKACJA OBIEKTU

Rodzaj zabytku: Podłoga drewniana w nawie i części prezbiterium

Nr rejestru zabytków: 2438/A Z DNIA 22.12.1932

Lokalizacja: kościół parafialny w Mącznikach, Mączniki 19, 63-100 Środa Wielkopolska

Czas powstania: Podłoga sosnowa XX-wieczna, deska barlinecka również

Wymiary: Podłoga sosnowa – 10,34 m dł, 9 m szer.

Podłoga z deski barlineckiej – 3,70 m dł., 6,50 m szer.

Technika wykonania:

- Podłoga w nawie wykonana z desek sosnowych, lakierowana
- Prezbiterium – deska barlinecka, lakierowana

Autor: nieznany

Właściciel: Parafia Rzymsko-katolicka pw. Św. Wawrzyńca

Użytkownik: j.w

Termin: luty 2024 r.

I B. DANE DOTYCZĄCE PROGRAMU PRAC KONSERWATORSKICH

Zleceniodawca: Parafia Rzymsko-katolicka pw. Św. Wawrzyńca w Mącznikach, Mączniki 19, 63-100 Środa Wielkopolska

Autor programu: *ars ET restauro* Ewa Tymcik, ul. T. Seweryna 3A/47, 30-632 Kraków

Przedmiot opracowania

Przedmiotem niniejszego opracowania jest program prac konserwatorskich, dotyczący wymiany XX-wiecznych, zniszczonych desek podłogi drewnianej na nowe, z litych desek dębowych w nawie i części prezbiterium kościoła parafialnego w Mącznikach. Ze względu na występujące różnice poziomów istniejących posadzek oraz różne podłoża, proponuje się wykonanie nowej podłogi w dwóch technologiach, zależnych od techniki i technologii podłoża.

Krótką historia obiektu

Pierwotny budynek kościoła w Mącznikach powstał w II poł. XIII w., wzniesiony prawdopodobnie przez biskupa poznańskiego Andrzeja Zarembę i jego brata Wawrzyńca, pod wezwaniem św. Wawrzyńca. Po raz pierwszy wzmiankowany jako parafia został w 1404 r., a w 1444 wymieniany w aktach biskupstwa poznańskiego. Wieś była od czasów średniowiecznych własnością biskupów poznańskich, następnie kapituły i probostwa katedralnego do 1796 r.

Budynek kościoła spłonął z początkiem XVII w., na jego miejscu powstał kolejny, konsekrowany w 1629 r. przez bpa sufragana Jana Baykowskiego. Z tego okresu pochodzi fragment zachowanej posadzki ceglanej w absydzie prezbiterium, która nie przetrwała w pozostałej części kościoła.

Już w roku 1700, z fundacji sufragana poznańskiego Hieronima Wierzbowskiego, wzniesiono nową czy raczej przebudowano dotychczasową świątynię, która istnieje w niezmienionym kształcie do dzisiaj.

Wizytator generalny, kanonik poznański, Franciszek Libowicz, wymienia w 1727 r. pełne wezwanie kościoła jako Oczyszczenia Najświętszej Marii Panny i Św. Wawrzyńca Męczennika.

Największy remont kościoła pochodzi z 1903 r., kiedy dobudowano od zachodu murowaną kruchtę. Wcześniej prowadzono prace renowacyjne we wnętrzu kościoła przy wyposażeniu oraz jego ścianach w XIX w.

Prace renowacyjne przy wyposażeniu kościoła w okresie powojennym pochodzą z końca lat czterdziestych oraz z lat osiemdziesiątych. W międzyczasie, na przełomie lat sześćdziesiątych

wymieniono deski na stropach koszowych, prawdopodobnie wtedy także zmieniono podłogę, wylano wylewkę cementową i na niej umieszczono deski sosnowe w nawie kościoła. Podłoga z deski barlineckiej w części prezbiterium od strony zachodniej wykonana została prawdopodobnie w latach osiemdziesiątych lub później.

Opis inwentaryzacyjny obiektu

Kościół w Mącznikach to obiekt drewniany, o konstrukcji zrębowej, jednonawowy, z węższym, zakończonym trójbocznie prezbiterium. Dach kryty dachówką karpiówką, z jętkową konstrukcją więźby. Drewniane ściany nawy i prezbiterium szalowane deskowaniem, od wewnątrz poziomym, od zewnątrz pionowym. Kruchta murowana. Stropy we wnętrzu mają formę koszowych sklepień kolebkowych. Podłoga drewniana, w nawie złożona z desek sosnowych, ułożonych równolegle do ścian północnej i południowej, w prezbiterium niejednolita – wykonana z deski barlineckiej, na 1/3 długości ułożona analogicznie do desek sosnowych. Pozostała część, na której posadowiony został stół ołtarzowy oraz późnorenesansowy ołtarz główny, podniesiona o stopień wyżej, ułożona prostopadle do pozostałej części. Powierzchnia lakierowana. W części absydy, za ołtarzem głównym występuje posadzka ceglana (terakota). Stanowi element historycznej posadzki, która zapewne występowała pierwotnie w kościele. Nie udało się ustalić jej zasięgu, zapewne kończy się w pierwszej części prezbiterium, pod podwyższoną podłogą.

Stan zachowania przed konserwacją

Dwa różne rodzaje podłóg drewnianych, stykających się na granicy połączenia nawy z prezbiterium kościoła stanowią widoczny dysonans. Różnią się zarówno kolorystyką, jak i stanem zachowania desek.

Współczesny charakter, w szczególności deski barlineckiej, zakłóca odbiór zabytkowych elementów wystroju wnętrza, które poddane zostały w ostatnich dwóch latach kompleksowym pracom konserwatorskim.

Najbardziej zniszczone są deski sosnowe nawy, w dużej części pokryte lakierem, który uległ degradacji, występują liczne przebarwienia podłoża, pociemnienia, zaplamienia. Deski są przesuszone i lokalnie zniekształcone, pojawiły się liczne szczeliny i spękania. Można podejrzewać, że miejscowo, w obrębie ławek, zaatakowanych przez owadzie szkodniki drewna, które żerują w nich nieprzerwanie, deski podłogowe zostały również zainfekowane. Przed konserwacją owady licznie występowały także w deskowaniu ścian.

Podłoga z deski barlineckiej jest dużo jaśniejsza, przedstawia lepszy stan zachowania. Lakier miejscowo przetarty i oślepty. Pomiędzy nawą a prezbiterium występuje uskok (obniżenie), co powoduje inny sposób montażu desek – w prezbiterium (wyżej) są one klejone bezpośrednio na podłożu z wylewki, w nawie przybijane do legarów nośnych, tworzących konstrukcję ramową, osadzoną na wylewce cementowej. Szczegółowa analiza stanu zachowania legarów możliwa będzie po odsłonięciu desek podłogi nawy.

Fragment zachowanej posadzki ceglanej w prezbiterium jest pokryty w całości wtórnymi nawarstwieniami farb olejnych i lakierów ftalowych, które nałożone w grubej warstwie zniekształciły jej wygląd i ukryły pierwotny materiał. Obecnie stanowi jednorodną brązową powierzchnię, mocno zabrudzoną i szorstką.

Założenia konserwatorskie

Podstawowym założeniem planowanych prac jest przywrócenie zabytkowemu kościołowi w Mącznikach pełnej świetności, w obrębie wszystkich elementów wnętrza świątyni. Zakończone w zeszłym roku kompleksowe prace konserwatorskie, które objęły trzy ołtarze, ambonę, grupę pasyjną z belki tęczowej, emporę oraz polichromię ścienną nawy i ściany wschodniej prezbiterium, nie dotyczyły elementów podłogi. Wymiana uszkodzonej, niepierwotnej podłogi drewnianej stanowić będzie zabezpieczenie wnętrza kościoła w Mącznikach przed możliwą infekcją owadzych szkodników drewna, pochodzących ze zniszczonych desek podłogowych, jak również poprawi i dopełni wygląd zabytkowego wnętrza świątyni.

Planowane prace mają polegać na usunięciu dotychczasowego pokrycia z desek sosnowych w nawie oraz z deski barlineckiej w części prezbiterium, do wysokości podestu, na którym ustawiony jest stół ołtarzowy oraz ołtarz główny. Proponuje się wykonanie nowej podłogi z litych desek dębowych o długości 200-250 cm, montowanych na pióro, wpust, o szerokości 18 cm i grubości 20 mm, ułożonych w nierównomiernym przebiegu, równolegle do ścian północnej i południowej. Deski muszą być odpowiednio wysezonowane, wilgotność drewna nie powinna przekraczać 11%.

Ze względu na występujące obniżenie pomiędzy nawą i prezbiterium przewiduje się dwie techniki montażu desek, w celu utrzymania tej samej wysokości podłogi. W prezbiterium zastosować należy metodę tzw. *posadzki pływającej*, polegającą na braku trwałego połączenia z podłożem oraz graniczącymi elementami konstrukcyjnymi. Konieczne jest ułożenie warstwy izolacyjnej bezpośrednio na wylewce, wykonanej z odpowiedniej folii – płynnej lub stałej oraz zachowanie właściwej szczeliny dylatacyjnej przy ścianach obwodowych.

W nawie, po analizie stanu legarów nośnych, należy podjąć decyzję o ich pozostawieniu lub częściowej wymianie na nowe. Zalecana technika montażu podłogi to klasyczna metoda układania desek na belkach nośnych (legarach). Należy dobrać odpowiednią wysokość legarów tak, aby wraz z grubością deski dębowej otrzymać pożądaną wysokość podłogi, która płynnie połączy się z deskami podłogowymi w prezbiterium. Nie przewiduje się zmiany dotychczasowej wysokości podłogi, nowa ma dokładnie odwzorować stan obecny.

Program prac konserwatorskich

Wymiana desek podłogowych w nawie i części prezbiterium kościoła

1. Dokumentacja fotograficzna przed konserwacją.
2. Usunięcie ławek z nawy, konfesjonału oraz pozostałych sprzętów z niższej części prezbiterium, tak, aby umożliwić demontaż istniejącej podłogi.
3. Rozebranie pokrycia z desek sosnowych w nawie oraz z deski barlineckiej w części prezbiterium, do wysokości podestu. Usunięcie materiałów podkładowych.
4. Analiza stanu zachowania istniejących legarów. W razie występowania zniszczeń, spowodowanych działalnością owadów szkodników drewna należy przeprowadzić zabieg dezynsekcji oraz impregnacji drewna. Proponuje się preparat Anti-Insekt firmy Remmers, do impregnacji HECOL-L50 firmy HEKO. Dopuszcza się lokalną wymianę najbardziej zniszczonych legarów, które utraciły swoją nośność na analogiczne, wykonane z suchego drewna, o parametrach tożsamyh z istniejącymi. Nowe drewno koniecznie należy zabezpieczyć odpowiednim impregnatem przed wpływem niszczących czynników biologicznych np. Drewnochron Impregnat Grunt R, przeznaczonym do surowego drewna.
5. Prezbiterium. Prace należy rozpocząć od części prezbiterialnej, która jest wyższa, na podkładzie z wylewki cementowej. Ta partia zostanie wykonana w technologii *podłogi pływającej*. Koniecznie należy sprawdzić wilgotność podkładu cementowego, który nie powinien przekraczać 2%. W wypadku, gdy wilgotność będzie wyższa, trzeba zabezpieczyć podłoże przed przenikaniem wilgoci (najbezpieczniej będzie wykonać takie zabezpieczenie w każdej sytuacji). Proponuje się wykonanie izolacji przeciwwodnej z płynnej folii, naniesionej dwukrotnie na podłoże cementowe np. Weber Tec.822 lub FDF QUICK MIX. Można rozważyć wykonanie w dalszej kolejności izolacji akustycznej i termicznej z warstwy korka, która zniweluje trzaski desek przy użytkowaniu. Korek jako materiał naturalny, korzystnie wpływa na mikroklimat oraz pochłania wibracje czy drgania. Układanie podłogi z litych desek w technologii *pływającej* charakteryzuje się brakiem trwałego połączenia z podłożem, jak również z konstrukcyjnymi częściami ścian. Istotnym elementem jest szczelina dylatacyjna na obwodzie. Łączenie desek następuje na pióro-wpust. Proponowana podłoga z litych

desek dębowych o szerokości 18 cm i grubości 20 mm, powinna być ułożona w nierównomiernym przebiegu, równolegle do ścian północnej i południowej w taki sposób, by można dołączyć do niej kolejne deski na tej samej wysokości, kładzione już w innej technologii – na legarach.

6. Nawa. W tej części świątyni występuje klasyczny sposób ułożenia istniejącej podłogi na belkach nośnych, czyli legarach. Ze względu na występujący uskok – obniżenie w porównaniu do prezbiterium, konieczne będzie dostosowanie wysokości nowej podłogi do poziomu prezbiterium. W tym celu należy wykonać podkładki z drewnianych klocków, niwelujące różnice wysokości, przybijane do legarów. Nie przewiduje się wykonania izolacji termicznej pomiędzy legarami ze względu na zachowanie obecnego mikroklimatu wnętrza. Równocześnie należy pamiętać, że produkty ocieplające np. wełna mineralna mogą stać się miejscem gniazdowania gryzoni z rodziny myszowatych. Można natomiast rozważyć wykonanie izolacji akustycznej poprzez pokrycie belek nośnych pasami z korka lub filcu i do tak przygotowanego podłoża zamontować deski. Przewiduje się montaż litych desek dębowych o tych samych wymiarach i w tym samym kierunku, aby uzyskać równomierny efekt w całym wnętrzu kościoła. Zaleca się przybijanie desek za pomocą gwoździ, pierwszy rząd należy ułożyć z zachowaniem 15mm szczeliny dylatacyjnej. Jeśli fabrycznie deski wyposażone będą we wpust – pióro, klejenie należy wykonać tylko na stykach krótszych boków (na czołach).
7. Wykonanie listwy przypodłogowej. Zaleca się wykonanie listwy z tego samego gatunku drewna, wysokość należy dostosować w taki sposób, by przykryć listwą nierówności połączenia ze ścianą. Proponuje się wysokość min. 15 cm.
8. Wykończenie drewna. Proponuje się zabezpieczenie powierzchni drewna olejem lub olejowoskiem, którego warstwa oprócz właściwości ochronnych, zachowa naturalne piękno drewnianej powierzchni. Ze względu na znaczne obciążenie użytkowe podłogi w kościele rekomenduje się olejowosk np. *OSMO Wosk Twardy Olejny Original bezbarwny półmat*, nr 3065, który tworzy na powierzchni drewna mikroporowatą powłokę o właściwościach paroprzepuszczalnych, a równocześnie zabezpiecza przed wnikaniem brudu. Powłoka nie rozwarstwia się, w przypadku uszkodzeń poddaje się łatwej renowacji. Głównymi składnikami produktu są substancje naturalne – oleje roślinne (olej słonecznikowy, sojowy i ostowy), woski, parafina, sykatywy. Aplikacja

produktu jest łatwa, przy pomocy pędzla lub wałka z mikrofibry. Zaleca się nałożenie 2 warstw olejowosku, zgodnie ze wskazaniem producenta.

9. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej.

mgr **EWA TYMCIK**
młysto - konserwator/dzieln. sztuki
nr dyplomu 4386, nr PSOZ-166/94
tel. 0-606 241 564

«**ET** restaurowo» EWA TYMCIK
30-632 Kraków, ul. T. Sienkiewicza 3A/47
REGON 120169068 NIP 679-190-23-04
Tel. +48 606 241 564

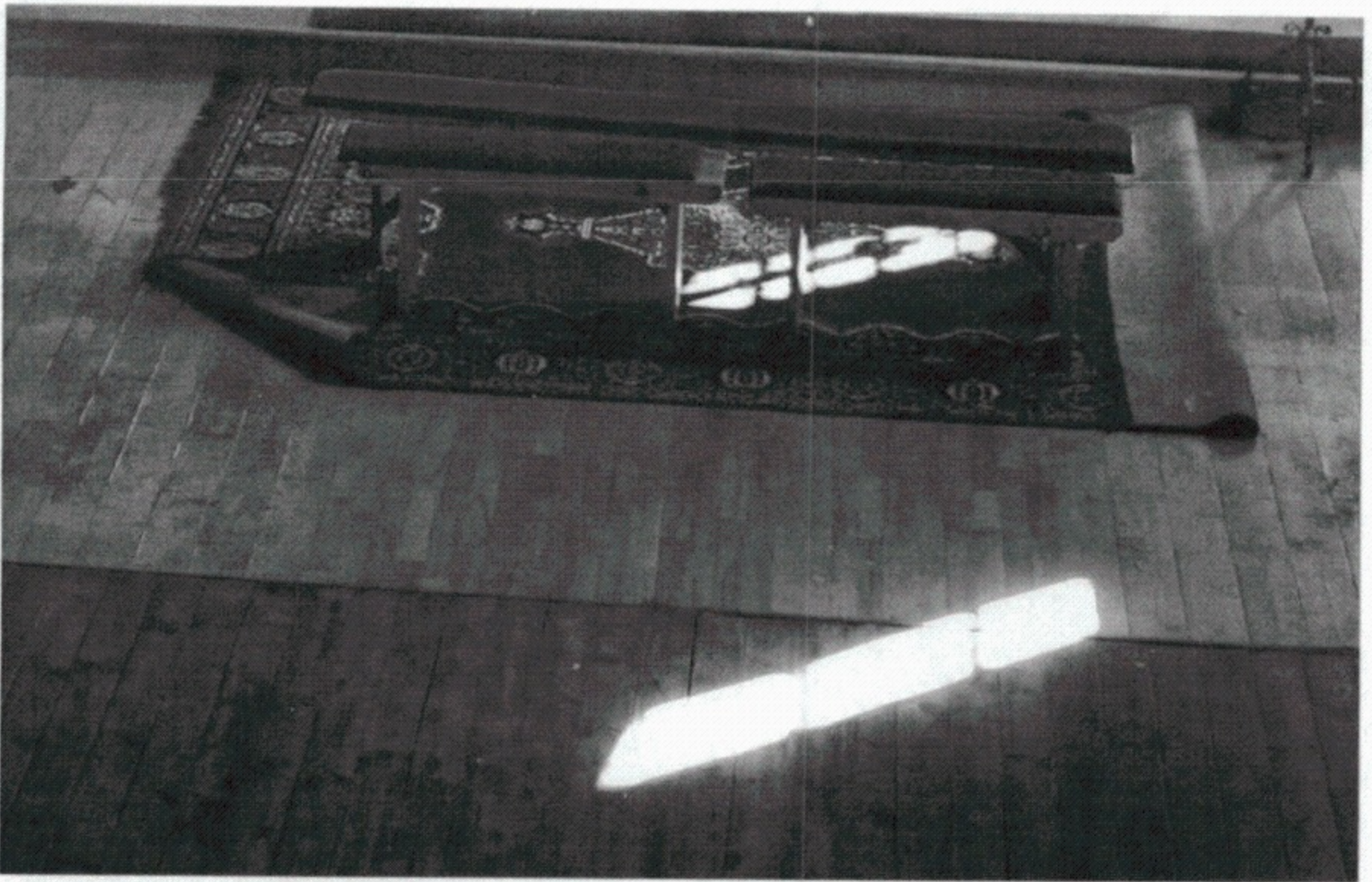
Fot 1 Kościół pw. Św. Wawrzyńca w Macznikach. Widok na prezbiterium, z zaznaczonym nierównomiernym połączeniem dwóch rodzajów desek podłogowych. Widoczne zniszczenia drewna. Fotografia wykonana przed pracami konserwatorskimi z lat 2017-19. Fot. Ewa Tymcik, 2017

Fot. 2 Kościół pw. Św. Wawrzyńca w Mącznikach. Widok łączenia desek podłogowych nawy i prezbiterium przy ołtarzu bocznym Św. Wawrzyńca po konserwacji w 2018 r. Fot. Ewa Tymcik, 2019 r.

Fot. 3 Kościół pw. Św. Wawrzyńca w Mącznikach. Widok fragmentu pociemniałej i przetartej podłogi z desek sosnowych w nawie. W trakcie prac konserwatorskich w 2019 r. Fot. Ewa Tymcik, 2019 r.

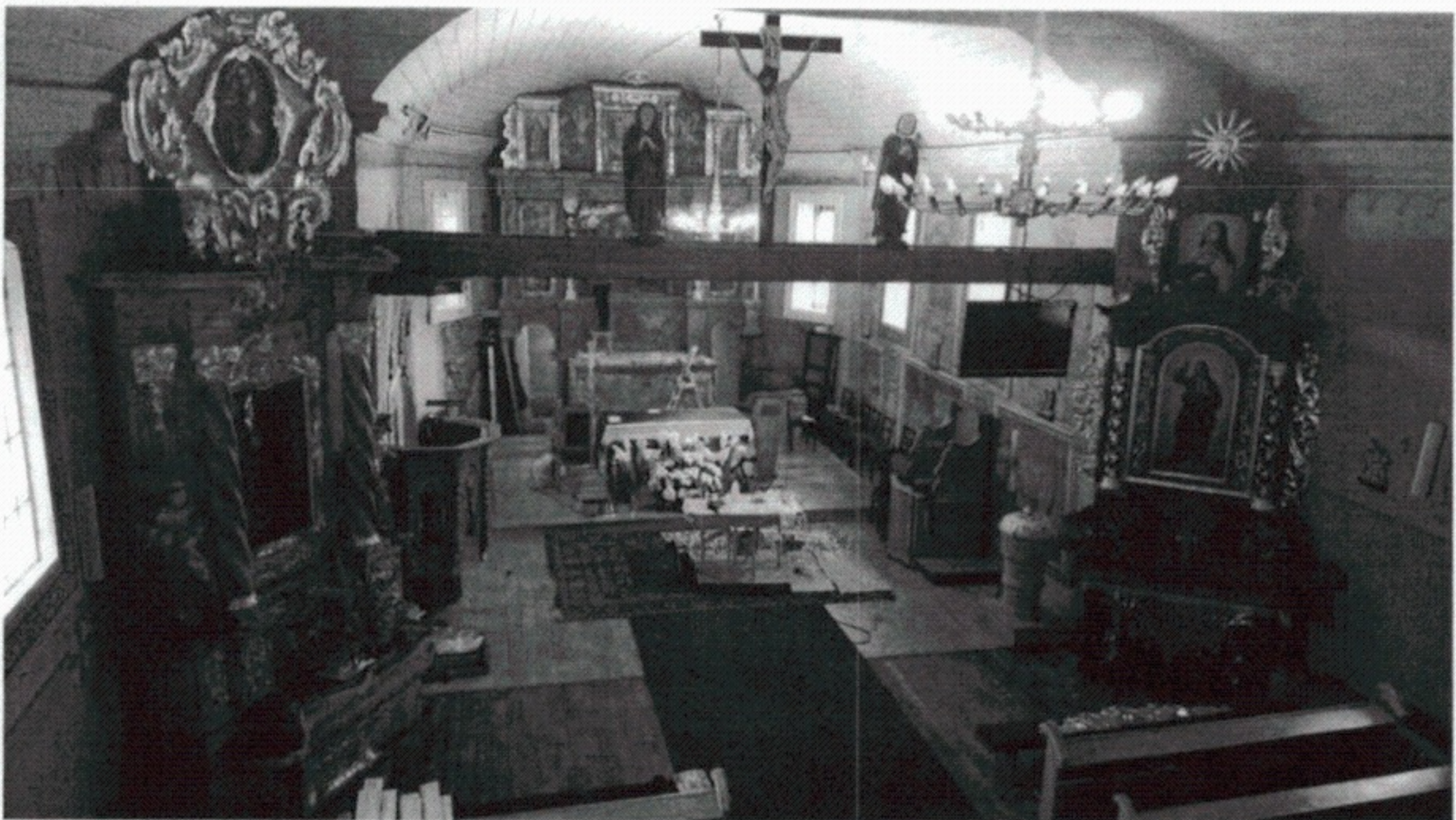
Fot. 4 Kościół pw. Św. Wawrzyńca w Mącznikach. Widok podłogi z deski barlineckiej w prezbiterium oraz łączenie fragmentu podłogi sosnowej w nawie. Widoczne różnice kolorystyczne oraz stan zachowania pokrycia. Fot. Ewa Tymcik, 2019 r.

Fot. 5 Kościół pw. Św. Wawrzyńca w Mącznikach. Widok zniszczonej podłogi w nawie, przed konserwacją z lat 2017-19. Fot. Ewa Tymcik, 2017 r.

Fot. 6 Kościół pw. Św. Wawrzyńca w Macznikach. Widok fragmentu podłogi w prezbiterium z deski barlineckiej. Widoczne przetarcia lakieru. Fot. Ewa Tymcik, 2018 r.

Fot. 7 Kościół pw. Św. Wawrzyńca w Mącznikach. Widok zróżnicowanego pokrycia podłogi drewnianej oraz podwyższenie podestu pod stół ołtarzowy. W trakcie prac konserwatorskich w 2019 r. Fot. Ewa Tymcik

Fot. 8 Kościół pw. Św. Wawrzyńca w Mącznikach. Zbliżenie podłogi z deski barlineckiej w prezbiterium, widoczne przetarcia, zabrudzenia, oślepły lakier. Na podłodze położona deska z wykonanymi próbkami kolorystyki stropu. Fot. Ewa Tymcik, 2019 r.

Plan ułożenia desek podłogowych w nawie i prezbiterium kościoła

